

AMERIKANSKI SLOVENCOV GLAS

M i h a e l K u z m i č

Osnovni podatki:

*"Amerikanszki Szlovecov Glasz",
 "Najvekse i najbole razsurjene
 vendszke novine vu Zdruzseni Drzselaj,
 steri vszaki red vu Ameriki
 zshivousci vendov szlisnoszti szluzi.
 Szhaja vszaki petek".*

*"An American newspaper, printed in
 the windish language, promulgating
 American ideas and principles
 to liberty loving Windish race.
 Published every Friday".¹*

Časopis *Amerikanski Slovecov Glas* (ASG) je izhajal v času od 6. maja 1921 do jeseni leta 1954 v mestu Betlehem, Pa., ZDA. Izdajati ga je začela Ameriška prekmurska izdajateljska družba, ki se je že pred letom 1930 preimenovala v Ameriško prekmursko in madžarsko izdajateljsko družbo. Imela je svojo tiskarno. V prvih nekaj letih so bili uredniki Jožef Korpič, Ivan Hašaj, Franc Hašaj, dr. Ernest Stiegler, nekako od srede dvajsetih let in vse do konca pa Aleksander Kardoš.

I. POTREBA PO ČASOPISU V PREKMURŠČINI MED AMERIŠKIMI SLOVENSKIMI IZSELJENCI

Kakor ostale poljedelsko zaostale in gospodarsko nerazvite pokrajine tako tudi Prekmurje s svojim pretežno kmečkim prebi-

valstvom ni moglo prehraniti svojega življa v drugi polovici prejšnjega stoletja. Nekaj meščanstva, trgovstva, obrtništva in šibke trgovske povezave s sosednjimi pokrajinami je bilo premalo, da bi omogočilo preživetje vsem članom številnih prekmurskih družin, ki niso mogli ostati na rodni grudi. Tisoči so šli s trebuhom za kruhom najprej v sezonstvo, nato postopoma v bolj ali manj načrtovano izseljenstvo. Najprej po žitorodnih krajih svoje tedanje širše ogrske države, nato po evropskih in končno po prekomorskih deželah Severne in Južne Amerike. Vzroki izseljevanja so bili pretežno ekonomsko-socialni. Ljudje so ob pomoči svojih sorodnikov in rojakov našli najbolj ustrezne načine in poti, da so z velikimi upi in pričakovanji šli na tuje, da bi si gospodarsko opomogli, ustvarili trdno gmotno osnovo zase in za družino in se čimprej vrnili v svoje domače in družinsko gnezdo. Večinoma so bili iz nižjih slojev prebivalstva in so nesli s seboj poleg dobre volje le pridne roke, osnovno izobrazbo in le malo kvalifikacij za zahtevnejša dela.

S seboj pa so ponesli duhovno bogastvo, ki so ga negovali in s ponosom ohranjali do konca življenja, vsaj v prvi in drugi generaciji izseljencev, s katerim so se ne samo postavljali ob bok, ampak celo prekašali pripadnike veliko večjih narodov in izseljenških naselbin v tujini: to je bila pripadnost svojemu slovenskemu narodu, zvestoba svojemu verskemu prepričanju in zavzeto nadaljevanje prekmurskega kulturnega in literarnega ustvarjanja in življenja. To je bilo njihovo zdravo jedro, ki se je v širših krogih dotikalo in tu pa tam tudi prepletalo z življenjem in delovanjem sosednjih narodnih skupin, med katerimi je potrebno omeniti predvsem Madžare, Slovake, Hrvate in, kakor so jih opisovali, Štajerce. Versko pripadnost evangeličanski, katoliški ali reformirani veroizpovedi so čvrsto ohranjali. Sorazmerno zelo zgodaj so ustanavljali svoje župnije, gradili cerkve, formirali dobrodelna društva v cerkvenem in narodnostnem okviru. Njihovo življenje v novem, predvsem ameriškem okolju, lahko najbolj opazno spremljamo v Betlehemu, kjer so prekmurski evangeličani že leta 1909 začeli s svojim bogoslužjem v maternem jeziku; leta 1913 so jim sledili rojaki katoliške cerkve. Oboji so si zgradili potrebne in veličastne cerkve, v katerih je potem desetletja potekalo njihovo ne samo versko, ampak tudi kulturno, narodnostno, družabno življenje in ohranjalo korenine iz "starih krajev". Dejstvo, da so mnogi rojaki prinesli s seboj v Ameriko Sveto pismo, pesmarico ali molitvenik v prekmurščini, kaže na poseben vpliv prekmurske književne

ustvarjalnosti v zadnjih treh stoletjih na prebivalstvo, kateremu je posebej med evangeličanskim delom prebivalstva prekmurska knjiga skozi ta stoletja dajala duhovno oporo ob pomanjkanju govornih božje besede in krščanske pesmi. Ista duhovna potreba je rojake spremljala tudi v izseljenstvu, zato ni čudno, da so v Betlehemu in drugje ustanavljali izdajateljske in založniške družbe, ponatiskovali predvsem verske knjige v prekmurščini, izdajali časopise in razne tiske.²

Poleg bogate tradicije in notranje potrebe po pisanju in obveščanju pa so imeli naši ameriški rojaki tudi zelo konkretne in praktične potrebe, ki so jih silile v izdajanje časopisov. Obe ustanovljeni slovenski cerkvi, evangeličanska in katoliška, sta imeli prva duhovnika sicer izven svojega prekmurskega kroga, na katera se nista mogli navaditi, zato sta ju kmalu zamenjala druga, ki sta bila agilna ne samo v cerkvi, ampak tudi zunaj nje, predvsem na političnem področju. Obe cerkvi sta v svojem krogu ustanovili različna društva, med njimi tudi dobrodelna.³ 1. junija 1912 pa je bilo ustanovljeno Prvo South Betlehemsko Slovensko Betežne Pomagajoče Društvo, ki je sčasoma ustanovilo podružnice v vseh pomembnejših ameriških mestih, kjer so živeli prekmurški rojaki. Društvo je bilo ustanovljeno za vse Slovence, ne glede na njihovo versko ali politično pripadnost. V preteklosti je odigralo pomembno vlogo na socialnem, narodnostnem in kulturnem področju in deluje še danes. Proti koncu leta 1920 je bilo ustanovljeno Ameriško slovensko demokračko društvo, ki še zmeraj deluje in je do nedavnega uporabljalo prekmurščino in angleščino.

Ob tako razvitem življenju naših rojakov ni čudno, da so se pojavili razni časopisi s sorazmerno kratkim časom izhajanja, kot so bili evangeličanska *Slobodna reič* in *Zvona glas* ter katoliški *Zvezda vogrski Slovincov*, *Vogrski Slovenec* in *Straža*. Vsebina nikakor ni bila samo verska, pač pa pretežno politična, socialna in informativna, v njih je bilo veliko polemik in tudi medsebojnih preprirov. Različne frakcije med Slovenci, hkrati pa vse opaznejše in pomembnejše delovanje dobrodelnega društva, ki so ga sčasoma na kratko imenovali samo Slovensko društvo in je s svojim delovanjem v svojem lastnem domu združevalo kulturno in družabno življenje vseh rojakov v Betlehemu, so pripravili možnost za skupen časopis vseh prekmurskih rojakov v Betlehemu, kar je postal *Amerikanski Slovincov Glas*, ki je razširil svoj vpliv in povezovalno vlogo med prekmurskimi izseljenci po vsem svetu. Zelo priljubljen pa je bil tudi v Prekmurju, čeprav so ga policijske oblasti

na začetku njegovega izhajanja, ki je sledilo priključitvi Prekmurja Sloveniji po prvi svetovni vojni, prepovedale sprejemati.

II. RAZVOJ ČASOPISA *AMERIKANSKI SLOVENCOV GLAS*

Novi položaj po prvi svetovni vojni, ko je bilo Prekmurje priključeno k svoji matični deželi Sloveniji, je pustil nekaj časa rojake v Ameriki v negotovosti, saj so do njih prihajali močni propagandni glasovi o vnovični priključitvi nazaj k Madžarski. Po drugi strani so bili cerkve in društva že tako dobro utečeni in aktivni, da se je čutila potreba po močnejšem sodelovanju na vseh področjih življenja, katerega osnovni ton je bil boj za materialni obstanek in skrb za družino. Posamezni poskusi izdajanja časopisov so imeli povezovalno vlogo le v ožjem krogu naročnikov in so služili le ožjim interesom izdajateljev, zato niso imeli pomembnejše vloge ne po številu naročnikov niti ne po vsebini. Zaradi tega je bil tudi čas njihovega izhajanja sorazmerno kratek.

Eden izmed časopisov, ki so izhajali v Betlehemu, je bil *Svobodna Reics* (Svobodna beseda), ki ga je izdajal L. Peter Kardoš, precej sporna osebnost med ameriškimi prekmurskimi rojaki. Iz časopisnih polemik je videti, da je bil zelo neprilagodljiva osebnost in je prihajal s svojimi rojaki in sodelavci v pogoste spore. Njegov značaj je pronicjal tudi v časopis, ki ga je izdajal, in vzbujal žolčne polemike. Skupina vplivnih prekmurskih rojakov je proti koncu leta 1920 ustanovila Ameriško prekmursko izdajateljsko družbo (APID), ki naj bi skrbelo za do takrat preveč neenotno izdajateljsko dejavnost. L. Peter Kardoš je spet začel izdajati svoje glasilo z istim imenom *Svobodna beseda*, kot ga je prej APID, ki pa je časopisu spremenila ime v *Amerikanski Slovincov Glas*. Prva številka je izšla 6. maja 1921. Najbolj zaslužni rojaki pri tem projektu so bili Š. Šamanek, J. J. Kerčmar, Joseph Časar, Frank Kranjec, Frank Zaveč, Elek Škraban, John Hašaj, Frank Hašaj, Frank Gorčan, John Črnko in Joseph Korpič.

Običajno dajejo odločilno težo časopisom uredniki s svojimi sodelavci. Tako je bilo tudi pri *ASG*. Nekaj prvih let so bili uredniki člani APID, dokler ni prišel leta 1921 v Ameriko iz Murske Sobotne Aleksander Kardoš, ki je v nekaj kratkih letih posvetil svoje življenje in delo ne samo časopisu, ampak kulturnemu in narodnostnemu delu med rojaki nasploh.

Kdo je bil Aleks Kardoš, kakor so ga klicali? Tiskar iz Murske Sobote, rojen 12. julija 1896 v Andrejcih v Prekmurju. V Ameriki je imel dva brata in sestro, zato se je kakor veliko drugih prebivalcev izselil tja. V Betlehemu se je zaposlil v APID-u najprej kot tiskar, nato je sčasoma prevzel uredniško delo in postal dobesedno duša kulturnega življenja v betlehemiški naselbini ameriških prekmurskih rojakov. Z vso mladostno zagnanostjo je pisal članke, urejal časopis, prevajal dramska besedila in skrbel tudi za poslovno stran Ameriške prekmurske in madžarske izdajateljske družbe (American Windish and Hungarian Publishing Company), kakor se je APID preimenovala in ki sta jo 1. maja 1929 vzela v najem skupaj s Francem Hašajem. Svoje plodno delo v Betlehemu je končal z upokojitvijo leta 1956, življenje pa na Floridi 13. februarja 1985.

ASG je ogledalo časa, v katerem je časopis izhajal. Vsebina odraža in poudarja dogodke, ki so se nanašali na prekmurske rojake, pa če so se zgodili pred domačim pragom ali na drugem koncu sveta. Izbrani in predstavljeni so na tak način, da si bralec lahko ustvari svojo sliko. To je pomembno poudariti zato, ker so bili prekmurski rojaki kljub svoji številčni majhnosti zelo raznovrstna verska, kulturna, politična in socialna skupnost. *ASG* je sčasoma postal njihovo skupno glasilo, v katerem so vse različno usmerjene tendence našle ne samo prostor zase, ampak tudi informacije s svojega področja. Tak širok okvir je seveda odražal tudi urednikovo osebno duhovno in srčno širino, saj je bil izrazito demokratično usmerjen. Prostor v časopisu se je našel za različno nazorsko usmerjene avtorje in sodelavce iz ameriške okolice in iz daljnih "starih krajev".

Takoj v prvih letih izhajanja je bilo objavljenih več komentarjev in člankov iz Mikola-Flisar-Stieglerjevega kroga, ki je nekaj časa goreče propagiral vrnitev Prekmurja pod madžarsko državno upravo. To pa seveda ni motilo urednika, da ne bi v nadaljevanjih objavil v prekmurščino prevedene knjige Prekmurje dr. Matije Slaviča, v kateri je znani strokovnjak za določitev meje z Madžarsko objavil gradivo, pripravljeno za jugoslovansko stran pogajalcev. *ASG* je sledil političnemu razvoju ameriške domovine in tako prinašal bralcem poročila o življenju v starih krajih, ki pa so bila negativno obarvana ne zaradi predsodkov ali politične usmeritve, temveč zaradi slabega gospodarskega in družbenega stanja, ki se je kazalo v temnih barvah, posebno iz ameriške perspektive in primerjave.

Trideseta leta bi lahko označili kot zlata leta kulturnega in narodnostnega življenja betlehemske naselbine. Iz *ASG* je razvidna zelo bogata in intenzivna dejavnost na pesniškem, pisateljskem, dramskem, glasbenem in izdajateljskem področju. Večino programov so pripravljali sami, gostovale pa so tudi skupine iz okoliških narodnostnih skupin, često pa so jih obiskale tudi madžarske glasbene in dramske skupine, ki so prihajale na obisk k svojim rojakom v Ameriko. Tako naletimo na številna imena ameriških rojakov, ki so vodili te dejavnosti in tudi sami ustvarjali programe, ravno tako pa so objavljali in uporabljali tekste avtorjev iz Prekmurja. Prevajali so predvsem iz angleščine, nemščine in madžarščine. Posebno vlogo je igral Aleks Kardoš, ki se ni poročil, ampak je vse svoje moči in čas posvetil narodnostnemu in kulturnemu delu med rojaki, pri čemer je prišla do izraza njegova neizmerljiva širina srca in duha, ki mu jo je dajalo ameriško okolje in je bila zakoreninjena v pošteni domači vzgoji in pridobljeni protestantski etiki pravičnosti.⁴

Posebno zanimivo je pogledati v številke *ASG*, ki so izhajale v času 2. svetovne vojne. Urednik in novinarji so najprej uporabljali ameriške vire, objavljene v dnevnem časopisju, povzemali pa so tudi evropske vire, predvsem angleške in madžarske. Slika o dogajanjih v Evropi, predvsem na slovenskem narodnostnem področju in v bližini, je bila dosti širša od tiste, ki so jo imeli domači v "starih krajih". V tem kontekstu zvemo, da jim je bil dobro znan ameriški pisatelj slovenskega rodu Louis Adamič, čigar članke in knjige so lahko brali, poslušali pa tudi njegova predavanja, ki jih je imel v nekaterih krajih, kjer so živeli prekmurški rojaki.⁵ Čas po drugi svetovni vojni so spremljali z zaskrbljenostjo. Komunizma niso sprejemali, svoje korenine so dobro poznali in ljubili slovenski narod, hkrati so želeli državi dobro - želje in občutki, ki so jih morali nekaj let piliti, da so se sprijaznili z dejstvi. Imeli so zelo dober pregled dogajanj v Jugoslaviji in tudi v njeni neposredni bližini, posebno v kriznih časih. Občudovali so lahko diplomatsko spretnost predsednika Tita, hkrati pa jim je *ASG* serviral tudi pikantne podrobnosti iz njegovega osebnega življenja.

Amerikanski Slovincov Glas je že v začetnih letih svojega izhajanja dosegel zavidljivo raven raznovrstnosti, vsebinske izčrpnosti in pokrivanja vseh tistih področij, ki so bila življenjsko važna za prekmursko naselbino v Betlehemu in tudi drugje v Ameriki in po svetu. Vsebina člankov, komentarjev in novic je pokrivala najširši tematski razpon, hkrati pa se je našel prostor

tudi za besedne ustvarjalce, ne glede na to, če so bili začetniki ali pa že priznani v javnosti. Svojo kakovostno raven, redno izhajanje in priljubljenost med bralci, ki jih je proti koncu resda bilo manj od tisoč, je ohranil do konca izhajanja.

III. POMEN ASG MED AMERIŠKIMI PREKMURSKIMI ROJAKI

1. ASG je imel odločilno vlogo pri ohranjanju jezika in slovenske narodne zavesti pri naših rojaki. Ko omenjam ohranjanje materinega jezika, mislim na prekmurščino, ki je bila v preteklosti knjižni jezik in je bila v času, ko je bilo Prekmurje pod Ogrsko, že od Trubarja naprej slovenščina. Tudi izseljenci v Ameriki so se je trdno držali, kar pa je bila ovira v sporazumevanju s slovenskimi rojaki iz drugih krajev, ki je niso razumeli. K temu dodajmo še dejstvo, da so do 1. svetovne vojne prekmurški rojaki prihajali iz Madžarske in so jih popisi prištevali k Madžarom, ostali Slovenci pa iz Avstrije, kar nam kaže na določene vzroke njihovega preskromnega medsebojnega poznavanja in sodelovanja. Tretji vzrok je bila verska različnost, saj so v Betlehemu bili na skoraj vseh področjih kulturnega in narodnostnega delovanja protestanti dosti bolj aktivni od katoličanov, ki so pač imeli smolo, da niso mogli za dalj časa dobiti in ohraniti domačih duhovnikov. ASG je v želji, da pomaga predvsem tistim bralcem, ki so prišli še iz Ogrske in niso imeli nobene priložnosti, da bi se seznanili z osrednjo knjižno slovenščino, izhajal v stari prekmurščini, na katero je sčasoma bolj vplivala angleščina kot slovenščina, in v madžarskem črkopisu, ki so ga bili bralci vajeni še iz šole. Druga in naslednje generacije izseljencev pa so se hitro vključevale v ameriški način življenja in jim je bila angleščina zunaj doma glavni občevalni jezik.

Slovenska narodna zavest je bila zmeraj prisotna, čeprav v dveh različicah: po eni so bili Slovenje, Slovenci, po drugi pa Vendi. Toda tudi v tem drugem primeru so šteli Vende za slovanski narod, katerega potomci so bili, ne pa za germanskega. Urednik je iz že omenjenih vzrokov objavljal v ASG tudi take prispevke, ki so se pozneje izkazali za napačne. V dosedanem sicer skromnem proučevanju zgodovine prekmurških izseljencev se večkrat iztrgajo posamezni deli in prikazujejo kot negativna "vendska", "madžaronska" itd. usmeritev, kar seveda ne drži, če nočemo spre-

jemati mnenja (četudi) vplivnih posameznikov o sliki ali usmeritvi celote. Ravno *ASG* je pomagal, da so se prekmurski rojaki ohranili kot slovenska skupnost s tako bogatim duhovnim življenjem, kakršnega niso imele mnogo številnejše narodne skupnosti v Betlehemu in okolici, ki jih je bilo preko štirideset.

Podrobnejše raziskave bi bile potrebne, da bi lahko vsaj osvetlili pomen *ASG* pri ohranjanju domače prekmurske kulture, ki ni bila samo kulinarična, čeprav je ta del prihajal najbolj do izraza. Določeno vlogo je imel *ASG* tudi na verskem področju, saj je od časa do časa objavljajal pridige evangeličanskih in katoliških duhovnikov in seznanjal bralce o dogajanjih na socialnem in društvenem področju, ki so bila tesno povezana s cerkvenimi strukturami. Zvemo, da so si mladi rojaki radi poiskali življenjske partnerje v drugih ameriških cerkvah.

2. *ASG* je svoje bralce dobro informiral. Prva stran časopisa je bila običajno posvečena informacijam iz gospodarskega, političnega in družabnega življenja, ki so se nanašale na dogajanja v domačem mestu, v državi in tudi po svetu, če so kakorkoli vplivale na bralce. Že takoj na prvi strani pa so bile objavljene tudi kronike o dogodkih med rojaki (rojstva, poroke, bolezni, smrti, obletnice, promocije, posebni dosežki itd.).

Posebno področje so bile informacije iz prekmurskih krajev, ki so jih pošiljali dopisniki ali pa jih je urednik dobil iz osebnih pisem bralcev, ki so jih prejeli po pošti od svojih sorodnikov. Zelo dobra je bila tudi povezanost med ameriškimimi in prekmurskimimi cerkvami, saj so v Ameriko prihajali vsi verski časopisi in letni koledarji, pisma duhovnikov ali pa vsaj izvlečki pa so bili pogosto citirani. S posebnim zadovoljstvom je urednik objavljajal študijske dosežke prekmurskih rojakov in pozneje tudi njihove znanstvene dosežke. To je pri bralcih vzbujalo precej ponosa in samozavesti, saj so se trudili za napredek svojih otrok na vseh področjih tudi v Ameriki in jim s tem omogočali, da so se povzpeli za klin više na družbeni lestvici. Sami žal takih možnosti niso imeli.

3. *ASG* je imel tudi izobraževalno vlogo. To sicer ni bila njegova osrednja vloga, toda rad je priobčeval članke z zdravstvenega, denarnega, gospodarskega področja, ki so jih pogosto pisali strokovnjaki iz vrst rojakov in z njimi izobraževali bralce. V to skupino pa lahko štejemo tudi obveščanje o predavanjih v mestu.

IV. ASG SE JE IZTEKEL

Na konec izhajanja *ASG* je vplivalo več dejstev, kot vplivajo na smrt starega človeka razne bolezni, nobena ni smrtna, vse skupaj pa mu zaprejo oči.

Urednik Aleks Kardoš je ostarel, moči so mu pešale, pomočnikov je bilo zelo malo. Mladi ljudje med rojaki niso videli svoje perspektive v delu za skupino ostarelih priseljencev iz Prekmurja. Želja po materialnih dobrinah je postavila domačijsko hrepenenje njihovih staršev kljub popularnemu iskanju korenin v podrejen položaj.

Gmotni položaj izdajatelja *ASG* je bil slab, saj je tiskarna delala s starimi stroji, novih in konkurenčnih niso mogli kupiti zaradi pomanjkanja denarja. Okrog 800 naročnikov leta 1954 je bilo premalo, da bi lahko z naročninami in dotacijami obdržali časopis pri življenju. Pa to ni delalo sivih las uredniku samo v tem času, ampak je že leta prej tarnal, da dajejo Slovenci v Ameriki raje denar za vse drugo kot za kulturo.

Urednik Aleks Kardoš je bil realist tudi v svoji starosti. V nekem polemичnem komentarju je zapisal:

"Kakor je dobro znano našim bralcem in vsem prekmurskim Slovence, nimamo nobenega drugega cilja s tem malim in danes že edinim (prekmurskim) časopisom na svetu, kot samo služiti v tej naši novi domovini živečim prekmurskim Slovenom. Zdaj so že skoraj vsi dobri in lojalni ameriški državljani, toda najbolj razumejo svoj materinski jezik. - Edini cilj našega časopisa je skupno držanje naroda, naj se v vseh potrebah skupno borimo za svoj napredek tako na delavskem, kakor tudi na političnem področju in naj si zagotovimo vsa tista prava (juse) in pravice, katere nam pripadajo po konstituciji v primernem deležu. S potrebnim brezplačnim oglaševanjem pomagamo k moralnemu in materialnemu cilju naše cerkve, društva in organizacije; spoznavamo vsake nove zvezne, deželne in lokalne zakone in določbe. Naše ljudi informiramo o aktualnih dogodkih in objavljamo različne zanimive vesti od naših Slovencev za naše Slovence v tolikšni meri, kolikor je to možno storiti v našem skromnem tedenskem časopisu. Povsem je prirodno, da pišemo časopis v takšnem jeziku, katerega naši starejši Slovenci popolnoma razumejo. Mlajši, že v tej domovini rojeni generaciji, več ni potreben tisk v jeziku njegovih staršev in to ne glede, ali so slovenskega, madžarskega, nemškega ali kakšnega drugega priseljenega rodu, kar je naravno. Nimamo niti na kraju

pameti, da bi še dvajset let obdržali pri življenju naš časopis, kajti na prste ene roke že lahko izračunamo ta leta... Časopis pišemo s madžarskim pravopisom, kajti pišemo za naše prekmurske Slovence v takšnem jeziku in s takšnim črkopisom, kakor so se naši bralci učili v starem kraju v šoli in od svojih staršev..."⁶

Navedel bom urednikovo sporočilo o prenehanju izhajanja ASG, ki je bilo večkrat objavljeno proti koncu leta 1953 in v začetku 1954:

Vsem spoštovanim naročnikom sporočam, da bo ASG izhajal samo do 1. oktobra 1954, potem pa premine ta zadnji tisk našega starega slovenskega materinskega jezika. Daleč vnaprej javljam zato, da bi obnovili naročnino samo do tega datuma. Ne želim sprejemati denarja, potem bi pa prenehal izdajati časopis in bi z denarjem odšel. Nekateri so tako storili, toda pri meni se to ne zgodi, če bodo naročniki do konca obdržali časopis... kakor so v minulih 32 letih naši razumni Slovenci z dobrim namenom redno in z dobro voljo plačevali naročnino ter s tem podpirali in pomagali pri življenju ohranjati ta naš skromen časopis, tako upam, da bodo tudi v zadnjih mesecih poskusili s svojimi naročninami ohraniti časopis do 1. oktobra 1954. S toplim pozdravom. Aleks Kardoš, urednik."⁷

OPOMBE

- 1 Amerikanski Slovencev Glas (dalje ASG) je bil ves čas izhajanja tiskan v madžarskem črkopisu, ki so ga bralci edinega razumeli ob začetku izhajanja. Ob naslovu časopisa, kakor je izvirno naveden, sta bila v okvirčku citirana teksta v prekmurščini (zgoraj) in angleščini (spodaj), prim. štev. 43 z dne 21. oktobra 1932. Za rojake so izmenično uporabljali izraze "vendski" in "slovenski", tudi samostalnike "Vendi" in "Slovenci". V ASG z dne 6. septembra 1940 je tudi desni okvirček ob naslovu v angleščini: Official Organ of the Windish Churches and Societis of America. Americanization and Independent political Newspaper. Published Every Friday, kar je ostalo naprej, dokler je časopis izhajal. Razloge, zakaj je časopis ves čas izhajal v prekmurščini in v madžarskem časopisu, je urednik Aleks Kardoš navedel v svojem polemičnem zapisu v ASG 7. januarja 1949. Gl. op. 6.
- 2 Bogato literarno ustvarjalno, prevajalsko, prirediteljsko in izdajateljsko dejavnost v prekmurščini kaže preko 330 bibliografskih enot v času, ko je bilo Prekmurje upravno politično pod ogrsko upravo. Gl. Škafar I., Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919. SAZU, Ljubljana 1978. O tovrstni dejavnosti ameriških prekmurskih rojakov gl. Kuzmič M., Prekmurski tiski slovenskih izseljencev. V: Slovenski koledar 1985, str. 147-154. Po tem datumu je bilo odkritih še nekaj tiskov.

- 3 Kuzmič M., Kratka kronologija Slovencev iz Prekmurja v Betlehemu, Pa., ZDA. V: Slovenski koledar 1984, str. 191-195. - isti, O prekmurski evangeličanski literaturi v Ameriki. V: Evangeličanski koledar 1982, str. 55-66; - isti, Katoliška župnija sv. Jožefa v Betlehemu, Pa., ZDA. V: Stopinje 1984, str. 193-202.
- 4 Kuzmič M., Aleks Kardoš in njegovo delo med prekmurskimi Slovenci v Ameriki. V: Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev, Ljubljana 1988, str. 51-58.
- 5 Kuzmič M., Louis Adamič in ameriški betlehemske rojaki. V: Slovenski koledar 1989, str. 133-136.
- 6 ASG, 7. januar 1949, str. 1.3; gl. Kuzmič M., Kako je začel izhajati Amerikanski Slovencev Glas. V: Slovenski koledar 1986, str. 126-127 in 152-155; isti, Amerikanski Slovencev Glas. V: Slovenski koledar 1987, str. 169-174.
- 7 ASG, 11. decembra 1953.

ABSTRACT

THE AMERIKANSKI SLOVENCOV GLAS WEEKLY

M i h a e l K u z m i č

On arriving in the United States, the immigrants from Slovenia's Prekmurje region continued fostering their literary tradition. Their strongest settlement was in Bethlehem, Pa., USA, where at the beginning of the century they established charitable societies, built churches and issued publications which catered to the needs of local readers. In 1921 they started the Amerikanski Slovencev Glas weekly which gradually broadened its scope, to become the paper of all societies, churches and organizations of Prekmurje Slovenes in the United States. Its editor for close to thirty years was Aleksander Kardoš who took great pains to preserve the ethnic, cultural and religious traditions. The ASG played an important informative and educational role, and at the same time offered space for literary breakthroughs by Prekmurje Slovenes in the U. S. and on the old country. The review reflects the life of Bethlehem in all its complexity, and at the same time reveals the manner of and material from which its population learned about the events at their new home, in the world and in the old country. With the departure of the first generation, the role of the ASG weakened

as next generations of immigrants became closer integrated in U. S. environment, pushing the Prekmurje ways of their parents to the background of their interests. It was issued in the Prekmurje dialect and printed in the Hungarian lettering, the ASG performed an important role. It was issued very regularly and maintained a considerably high level of professional journalism.